

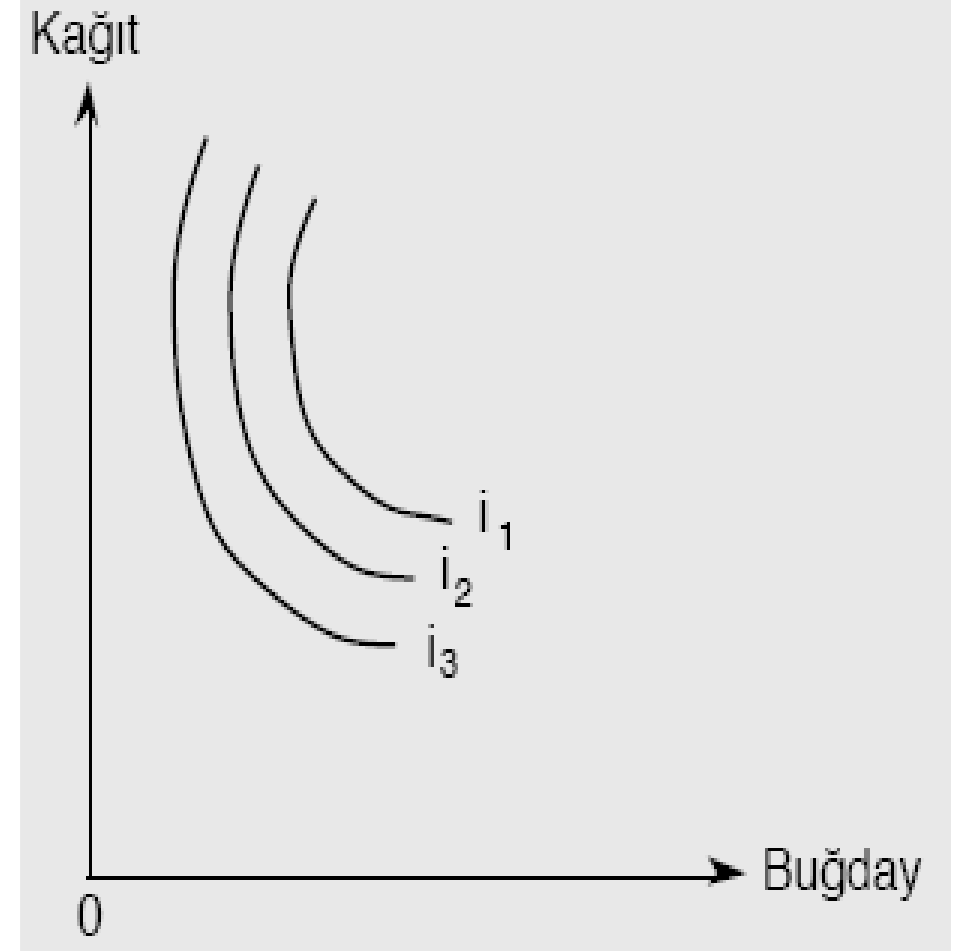
Küçük Ülke Avantajı

Dış ticaret yapan iki ülkeden birinin çok büyük, diğerinin ise çok küçük olduğu durumlarda, dış ticaret hadleri **küçük ülkenin lehine** olabilmektedir. Dünya piyasalarında fiyatlar büyük ülkenin iç fiyat oranına çok yakın gerçekleşir. Küçük ülkeler de bunu değiştirecek arz ve talep büyüklüklerine sahip olamadıkları için bu fiyatı kabullenirler. Ancak, iki ülke arasındaki ticaretten elde edilen kazançtan küçük ülke çok daha büyük bir pay alabilmektedir. Burada belirtilen büyük ülke ve küçük ülke ayrımında, ülkelerin sahip oldukları **coğrafi alan** ya da **nüfus** gibi özellikler değil, aksine **arz ve talep** büyüklüklerinin seviyeleri, temel teşkil eden unsurlardır.

Nüfus yapısına göre ülkelerin, dünya piyasalarında sahip oldukları payların dağılımında doğrusal bir ilişki bulunmamaktadır

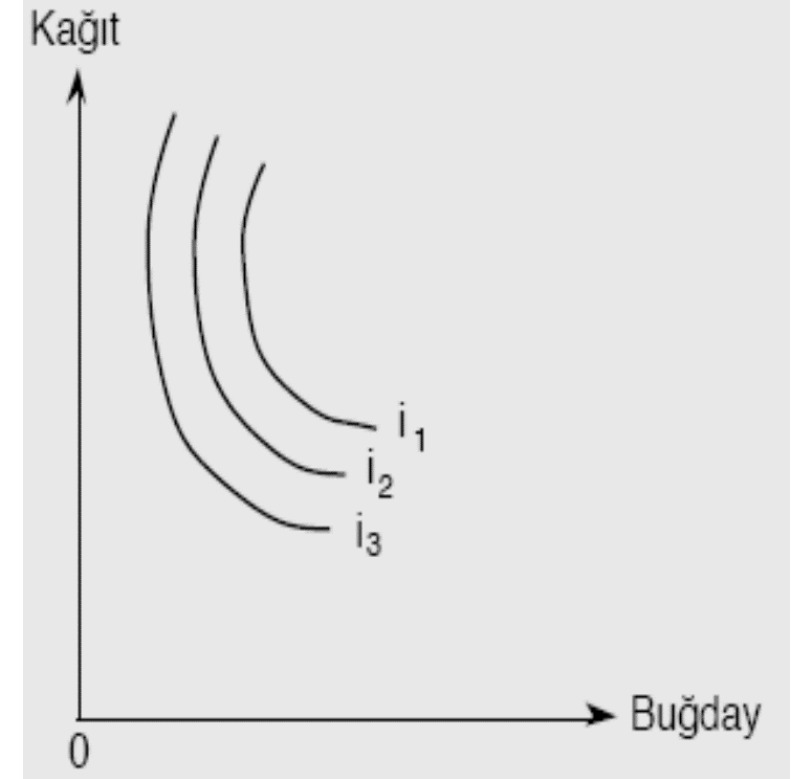
Toplumsal Kayıtsızlık Eğrileri

Toplumsal kayıtsızlık eğrileri, analizsel açıdan, dış ticaretin talep yönünden incelenmesinde oldukça büyük bir öneme sahiptir. Tüketicilerin geliri ve malların fiyatları veri olarak kabul edildiğinde, **fayda maksimizasyonunun** incelenmesi de mümkün kılınır. Kağıt ve buğday örnek olarak alındığında, bir tüketicinin çeşitli mal bileşimlerinden elde edebileceği eş faydalar, kayıtsızlık eğrileri yardımıyla görselleştirilir. Tüm tüketicilerin bu iki mal karşısındaki davranışları toplandığında, **toplumsal kayıtsızlık eğrileri** elde edilebilir

Toplumsal Kayıtsızlık Eğrileri

Kayıtsızlık eğrisinin üzerindeki herhangi bir noktadaki **marjinal ikame oranı**, kayıtsızlık eğrisinin o noktadaki eğimine eşittir. Kayıtsızlık eğrisi üzerindeki her noktada **toplam fayda aynıdır**. Tüketicinin bir maldan aldığı artan miktara paralel olarak artan fayda, diğer maldan vazgeçtiği azalan miktardaki fayda kaybına eşittir. Bu nedenden dolayı, kayıtsızlık eğrileri dış bükey bir görünüm sergilerler.

Faktör Donatım Teorisi

Karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, tek üretim faktörünü ele alarak emek üretkenliğinin farklılıklarından dolayı ülkeler arasındaki dış ticaretin varlığını savunmaktadır. Ancak bu üretkenlik farklılıklarının nedenini açıklama noktasında eksik kalmaktadır. Bu boşluğu, İsveçli iktisatçı ve tarihçi Eli F. **Heckscher** 1919 yılında yayınlanan “Gelir Dağılımı Üzerine Dış Ticaretin Etkisi (The Effect of Foreign Trade on the Distribution of Income)” isimli makalesi ve daha sonra öğrencisi iktisatçı ve politikacı Bertil **Ohlin** 1933 yılında yayınlanan “Bölgesel ve Uluslararası Ticaret (Interregional and International Trade)” isimli kitabı ile doldurmaya çalışmışlardır. Bu sebeple teorinin adı Heckscher-Ohlin teorisi olarak ta anılmaktadır.

Faktör Donatım Teorisi

Faktör Donatım Teorisinin Temel Varsayımları;

1. Teori iki ülke arasında iki mal ve iki üretim faktörü (emek ve sermaye) olduğunu varsaymaktadır.
2. Her iki ülke aynı teknolojik üretim olanaklarına sahiptir.
3. Her iki ülkede de bir mal emek yoğun, diğeri ise sermaye yoğundur.
4. Her iki ülke ölçeğe göre sabit verim koşulları altında üretim yapmaktadır.
5. Her iki ülkede de üretimde tamamlanmamış uzmanlaşma koşulları geçerlidir.

Faktör Donatım Teorisi

6. Her iki ülkedeki talep koşuları birbirinin benzeri niteliktedir.
7. Her ki ülkede de her iki mal ve faktör piyasalarında tam rekabet koşulları mevcuttur.
8. Her iki ülke içindeki faktör hareketliliği tamdır. Ancak uluslar arası faktör hareketliliği yoktur.
9. Serbest ticaretin önünde tarifeler, taşıma giderleri ve diğer kısıtlamalar yoktur.
10. Her iki ülke kaynaklarını tam istihdamda kullanmaktadır.
11. İki ülke arasındaki ticaret dengededir

Faktör Donatım Teorisi

Bu varsayımlar altında iki ülkenin karlı olarak dış ticaret yapmasının koşulu; Her ülke elinde bol bulunan üretim faktörünün yoğun olarak kullanıldığı malın üretiminde uzmanlaşarak bu malın üretimine ağırlık vermesidir. Bu malı ihraç edecek ve elinde bol olarak bulunmayan üretim faktörünün yoğun olarak kullanıldığı malı ise ithal etme yoluna gidecektir. Özetle elinde bol bulunan faktörün maliyetleri ve uzmanlaşmanın da katkısı ile bu faktörü yoğun olarak içeren malı ihraç edip diğer malı da ithal ederse ülke refah seviyesi artacaktır. Faktör yoğunluğu ve ülkelerin ellerinde bulundurdukları faktör cinsi teorinin temel dayanak noktasıdır. Faktör donatımını **fiziki** ve **ekonomik** olarak tanımlamak mümkündür.

Faktör Donatım Teorisi

Fiziki tanımlamada faktör bolluğu kavramı arz yönüyle ele alınır. Yani faktör donatımı üretim faktörlerinin fiziki miktarları ya da faktör stoku olarak tanımlanmaktadır. Ülkelerin emek stoku/sermaye stoku oranlarını karşılaştırmak gerekir.

$$\frac{C_A}{L_A} > \frac{C_T}{L_T}$$

C: Sermaye

L: Emek

T: Türkiye

A: Almanya

Fiziki yaklaşımda emek ve sermaye stokunun ölçülmesi zordur. Zira farklı beceri ve yetenek düzeyine sahip emeğin ölçülmesi mümkün olmamaktadır. Yine aynı şekilde farklı zamanlarda yapılmış ve farklı nitelikteki sermaye tesislerinin de değerlendirilmesi güçtür.

Faktör Donatım Teorisi

Ekonomik yaklaşımda ise donatımı faktör fiyatları ile tanımlanır. Ülkelerin göreceli olarak zengin olarak sahip oldukları üretim faktörünün bedeli daha ucuzdur. Dolayısıyla faktör bedelleri karşılaştırılarak faktör donatımları ile ilgili bir sonuca ulaşılabilir.

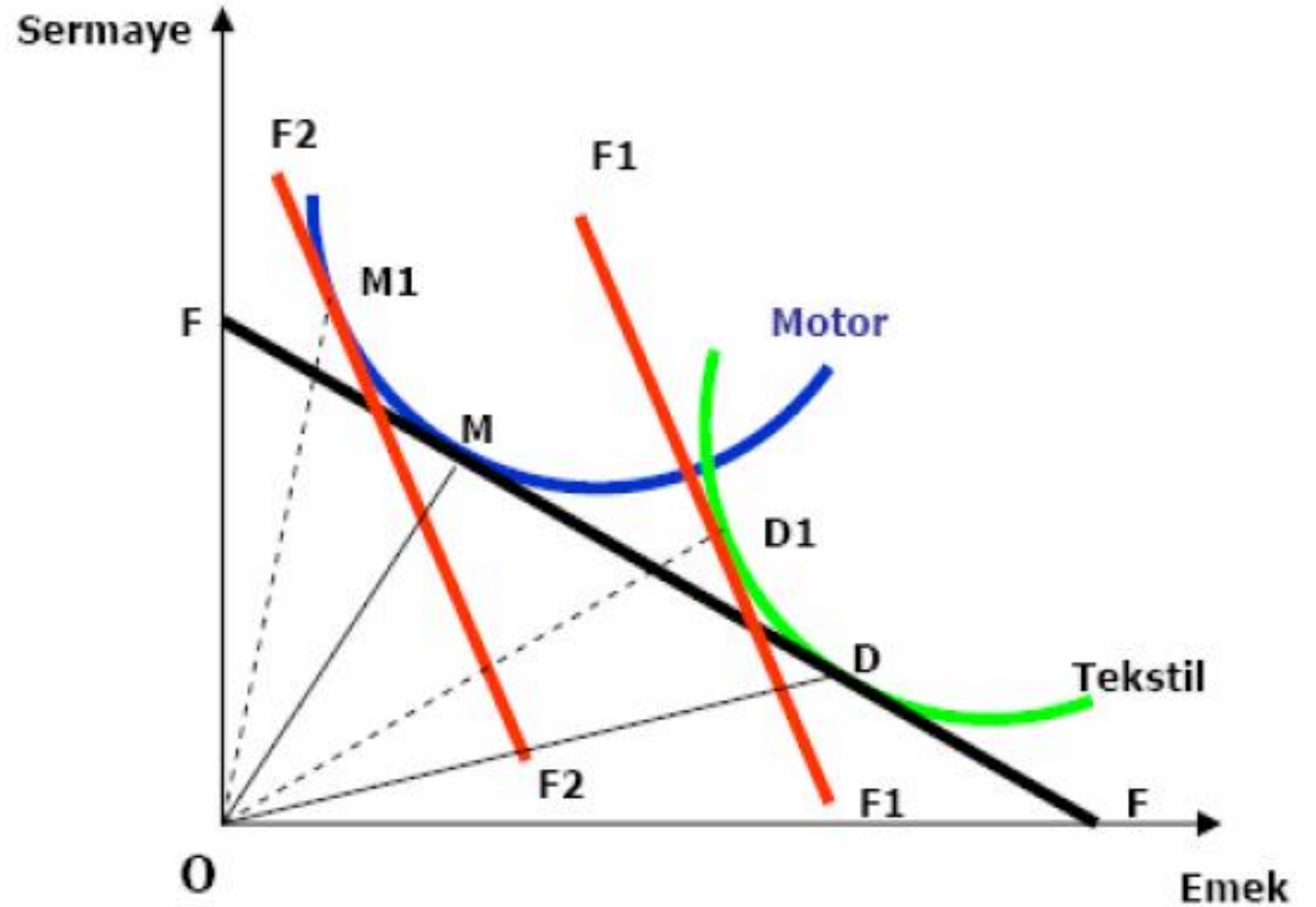
$$\frac{PC_A}{PL_A} > \frac{PC_T}{PL_T} \quad \text{PL: Emegın bedeli, ücret} \quad \text{PC: Sermayeyi kullanmanın bedeli, faiz}$$

Bu yaklaşımda ülkeler arasındaki rant/ücret oranlarının karşılaştırılması ile ülkelerin faktör donatımları analiz edilmektedir. Yukarıda görüldüğü gibi Almanya'da sermayenin Türkiye'den daha düşük olması bu ülkenin sermayeye Türkiye'nin de emeğe daha ucuza sahip olmasını ifade eder

Faktör Donatım Teorisi

Üretim fonksiyonu eş ürün eğrileri ile gösterilir. Bir faktörün belirli bir ölçüde öteki faktörün yerine kullanılabildiği motor ve tekstil eş ürün eğrileri şekildeki gibi orijine dış bükeydir.

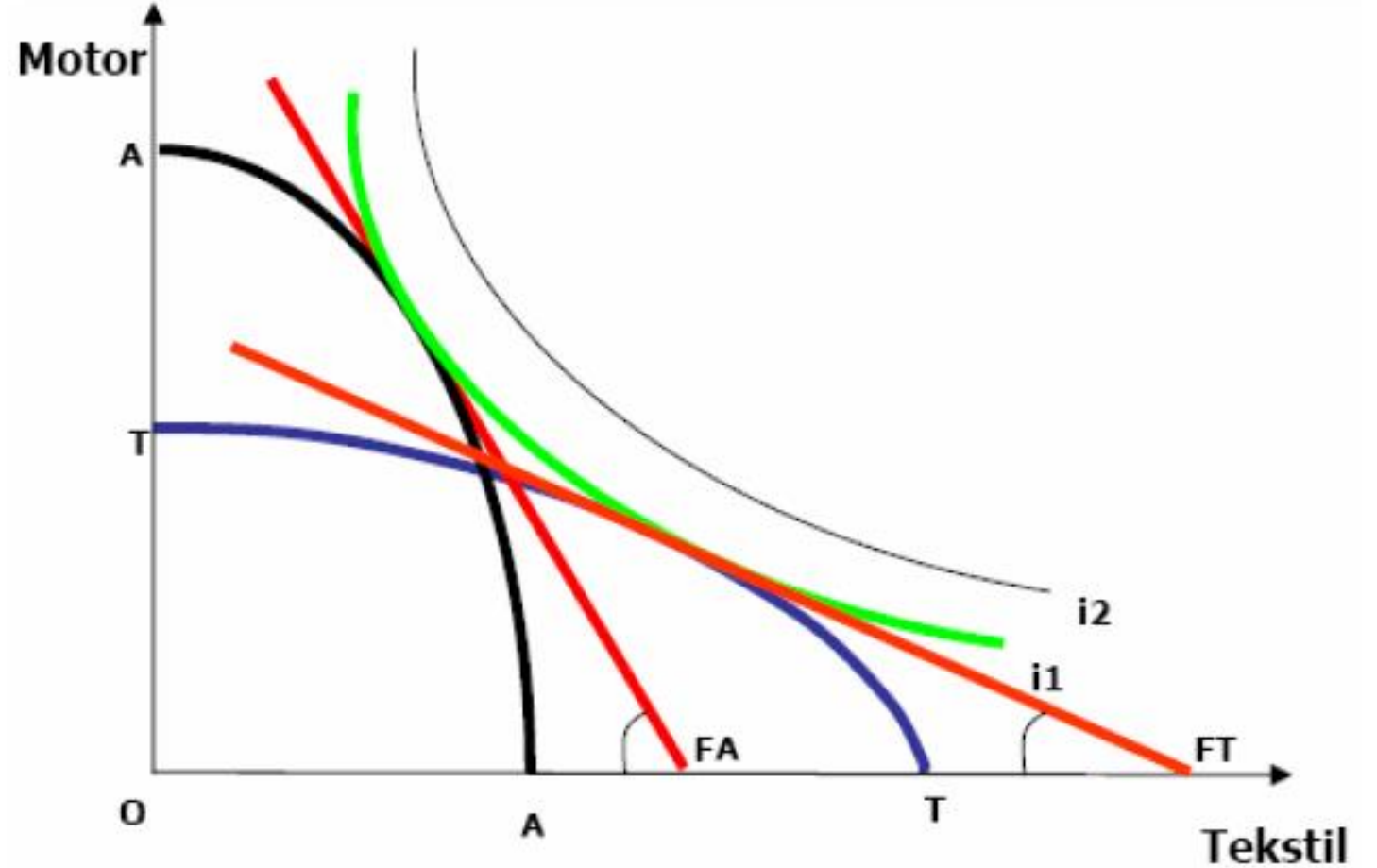
Faktör fiyatları FF olması durumunda OM' nin eğimi, motordaki emek sermaye oranını verir. OD' nin eğimi, tekstildeki emek sermaye oranını verir.

Heckscher-Ohlin Teorisinin temel sonucunun ortaya çıkabilmesi için gerekli koşullardan birisi de, **faktör fiyatları değiştiğinde** malların faktör yoğunluklarının tersine dönmemesi gerekir.

Faktör Donatım Teorisi

AA, Almanya'nın üretim olanakları eğrisidir ve motor üretimi sermaye yoğun olduğu için motor ekseninde daha uzundur. TT, Türkiye'nin üretim olanakları eğrisidir ve tekstil üretimi emek yoğun olduğu için tekstil ekseninde daha uzundur. Dış ticarete başlamadan önce Almanya'nın denge noktası DA ve iç fiyat oranı FA'dır. Türkiye'nin denge noktası DT ve iç fiyat oranı FT' dir.

Bu durum, Almanya'da motorun Türkiye'ye göre daha ucuz (tekstilin pahalı) olduğunu gösterir. Bir başka deyişle, Türkiye'de tekstilin Almanya'ya göre daha ucuz (motorun pahalı) olduğunu gösterir. Bu sonuca ulaşmada ülkeler arası talep koşullarının benzerliği varsayımı önemlidir.

Faktör Donatım Teorisi

Bu varsayımlar altında teoriye yeni katlılarda bulunulmuş ve teorinin çerçevesini çizen dört tane alt başlık oluşmuştur. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

1. Faktör Donatımı Teorisi
2. Faktör Fiyatları Eşitliği Teoremi
3. Stolper-Samuelson Teoremi
4. Rybczynski Teoremi

1. Faktör Donatımı Teorisi: Her ülke zengin olarak sahip olduğu faktörünün yoğun olarak kullanıldığı malların üretiminde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olur. Bu malın üretiminde uzmanlaşmaya giderek bu malın ihracatını yapar.

2. Faktör Fiyatları Eşitliği Teoremi: Teorem, “serbest mal ticareti yoluyla ülkeler arası faktör fiyatları eşitliği nasıl sağlanır?” sorusunu yanıtlamayı amaçlar. Her ülke elinde bol miktarda bulunan üretim faktörünün yoğun olarak kullanıldığı mallarda uzmanlaşmaya giderek bu malın üretimine ağırlık verir. Bu malı ihraç eder ve bunun için üretim kaynaklarını diğer sektörlerden bu sektöre kaydırır. Bunun sonucunda bol miktarda **talep edilen üretim faktörünün fiyatı yükselir**. Diğer yandan zengin olarak sahip olunmayan üretim faktörüne olan talep azalacağı için bu faktörün fiyatlarında da bir düşüş söz konusu olur. Bu ülkeler arasında faktör fiyatları eşitleninceye yani dengeye gelinceye kadar devam eder

2. Faktör Fiyatları Eşitliği Teoremi:

Örneğin Türkiye, motor üretimini kısarak kaynaklarını tekstile aktarır. Motor üretiminin kısılmasından dolayı açığa çıkan iş gücü tekstil üretiminde kolayca çalışabilirken, sermaye faktörünün bu sektörde istihdam olanakları daha kısıtlıdır. Genişleyen tekstil üretimi sonucunda işgücü talebi hızla yükselirken sermaye talebi daha az artar. Faktör fiyatları ücretler lehine (**ücretler yükselir**) faiz aleyhine (**faizler düşer**) değişir. Almanya ise tekstil üretimini kısarak kaynaklarını motor üretimine aktarır. Tekstil üretiminin kısılmasından dolayı bol miktarda emek açığa çıkar. Açığa çıkan işgücü motor üretiminde kolayca istihdam edilir. Sermayeye göre işgücü ucuzlar.

3. Stolper-Samuelson Teoremi:

Klasik teorinin savunduğu “**serbest ticaret** ÷lkede yaşayanların tümünün yararına, korumacılık ise zararınadır” görüşü Stolper ve Samuelson’un İkinci Dünya Savaşı sıralarında yayınladıkları bir makale ile tartışılmıştır. Stolper-Samuelson Teoremine göre, serbest ticaret **ihracat endüstrilerinde** yoğun kullanılan faktörün lehinedir. Korumacılık ise ithalata rakip endüstride yoğun olarak kullanılan faktörün lehinedir.

Sermaye zengini bir ÷lkeyi ele alalım.

Sermaye yoğun mallar ihraç eden, emek yoğun mallar ithal eden bu ÷lkede, ithal malları üzerine gümrük tarifesi konulsun. Emek-yoğun malların fiyatları, sermaye-yoğun malların iç fiyatlarına oranla artar. Dolayısıyla bu endüstride çalışan işçilerin reel ücretleri artar. Gümrük tarifesi konulan malın benzerlerinin yurtiçi üretimi artarken, ihraç malının üretimi daralır.

3. Stolper-Samuelson Teoremi:

Emeğin geliri olan ücret, sermayenin geliri olan faizden **daha hızlı** artar. Ucuzlayan sermaye pahalılaştan emeğin yerine **ikame edilir**. Üretimde her emek birimi daha fazla sermaye ile birleştirildiği için emeğin verimliliği ve dolayısıyla reel ücretlerde artış sağlanmış olur. Modele göre, gümrük tarifeleri uluslararası uzmanlaşmadan yararlanmayı ve **ulusal geliri düşürür**. Fakat ulusal gelir içinde ücretlerin payı artar, sermayenin payı ise düşer.

Gümrük tarifeleri, yurtiçi üretici ve tüketiciler açısından ithalata rakip malların fiyatını, ihraç mallarının fiyatına oranla yükselttiği sürece teorem geçerlidir. Gümrük tarifeleri bu fiyat oranını düşürürse teorem geçerliliğini yitirir (Metzler Paradoksu)

3. Stolper-Samuelson Teoremi:

Metzler Paradoksu, gümrük tarifesi koyan ülkenin büyük ülke olması durumunda geçerlidir. Pazar payını kaybetmek istemeyen küçük ülke satış fiyatlarını düşürebilir

Böylece gümrük tarifesi koyan ülkenin ithalat fiyatlarının ve ithalata rakip mallarının fiyatlarının düşmesine neden olur

4. Rybczynski Teoremi:

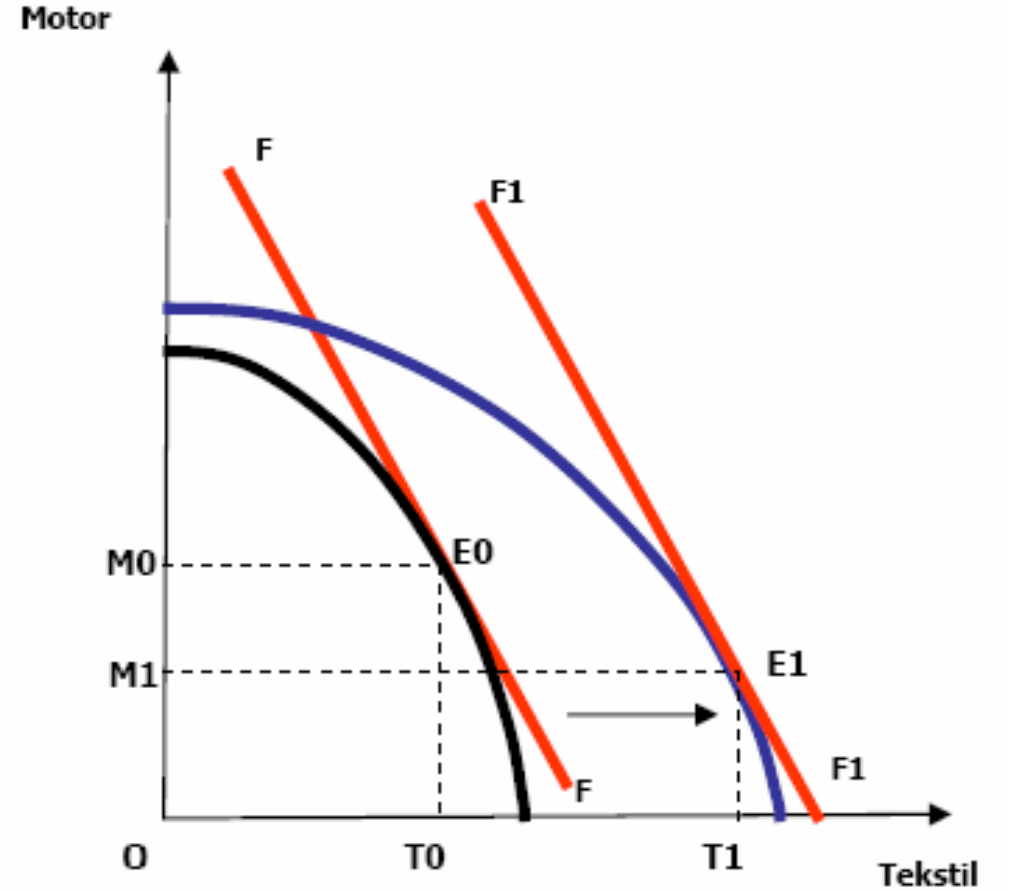
Heckscher-Ohlin Teorisine dayanan Rybczynski teoremi, tam istihdam koşulları altında üretim faktörleri miktarında meydana gelecek bir artışın, üretim, tüketim ve dış ticaret üzerine etkilerini analiz etmektedir.

Teori, bir üretim faktörü arzında meydana gelen bir artışın, bu faktörü yoğun olarak kullanan malın üretimini **arttıracacağını**; arzı sabit kalan faktörü yoğun olarak kullanan malın üretimini ise **azaltacağını** öne sürmektedir.

Ancak iki faktörün de miktarlarında meydana gelecek değişimin, sonucu etkileyeceği savunulmaktadır

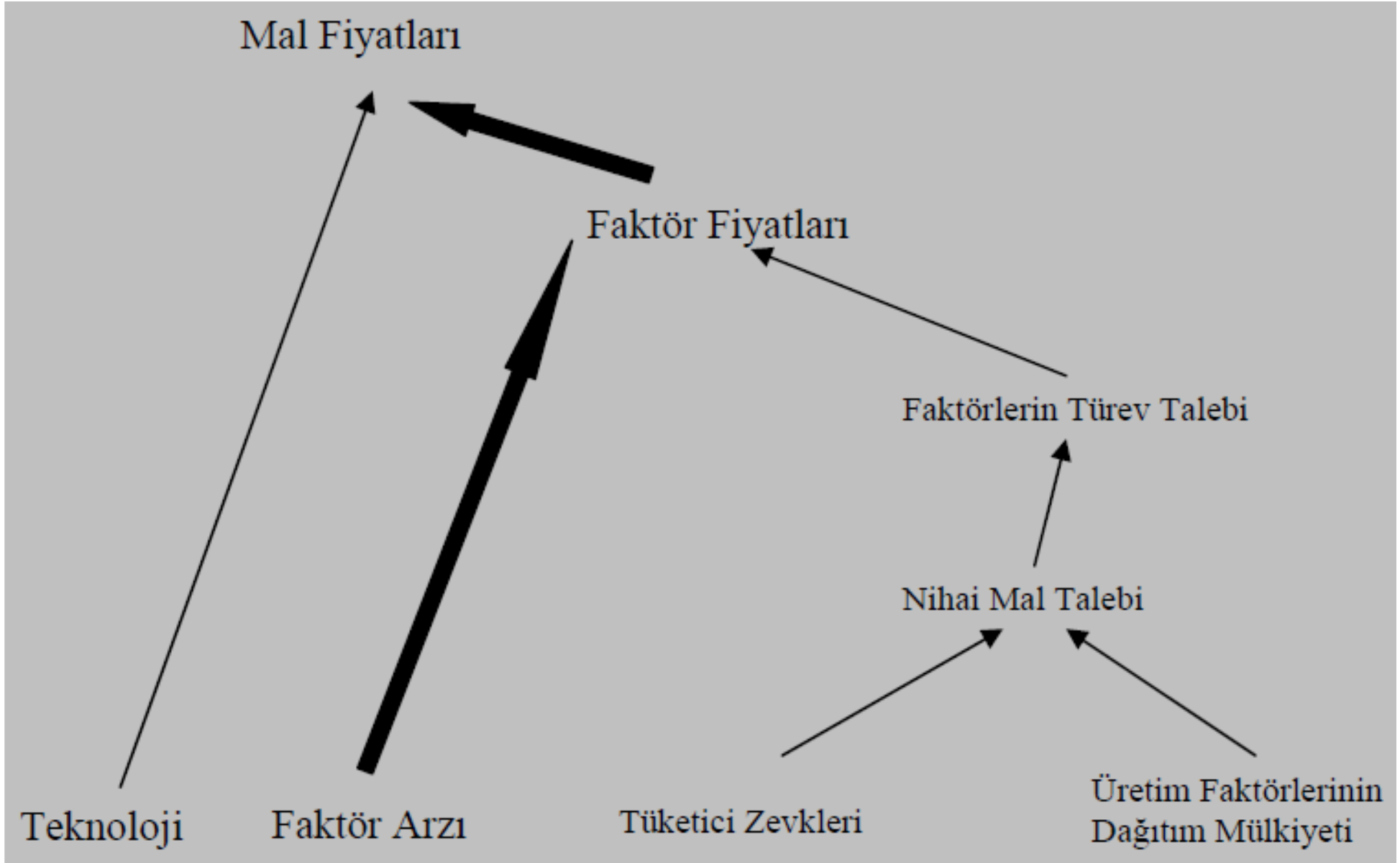
4. Rybczynski Teoremi:

Türkiye emek-zengin bir ülkedir. Emek stoku arttığı zaman, artan emek tekstil sektöründe çalıştırılmaktadır. **Üretim teknolojisi gereği** bir miktar sermaye gereksinimi de doğmaktadır. Bu da motor sektörden karşılanmaktadır. Tekstil üretimi genişlerken motor üretimi daralmış olur. Başlangıçtaki denge düzeyi E0 iken, emekteki artışın sonucunda üretim olanakları dışı doğru genişler ve **yeni üretim dengesi E1** de sağlanır.

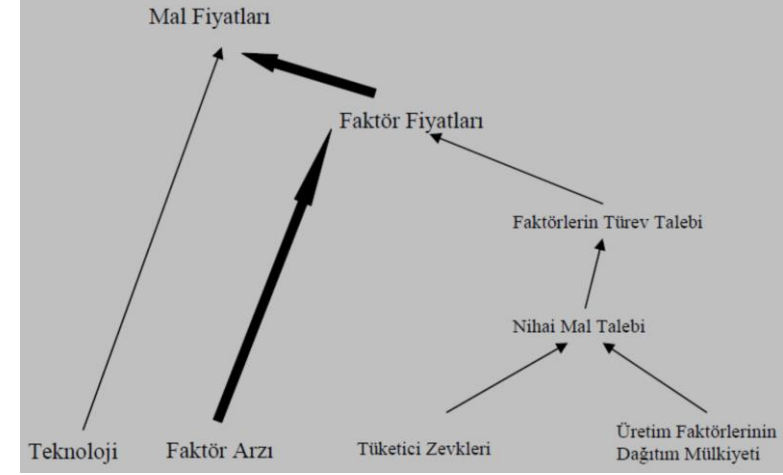
Dış ticaret hadlerinin de **sabit kalması** ($F_0 = F_1$) koşulu vardır. Sonuçta emek stokundaki artış, tekstil üretiminin T_0 T_1 kadar artmasına, motor üretiminin de M_0 M_1 kadar azalmasına neden olmuştur.

Heckscher-Ohlin Teorisinde Genel Denge Şeması

Heckscher-Ohlin Teorisinde Genel Denge Şeması

Şekilde faktör donatım teorisinin işleyişini özetlenmiş olarak görülebilir. Sağ alt köşede tüketici zevkleri ve üretim faktörlerinin dağıtım mülkiyeti ile birlikte nihai mal talebini belirlediğini görüyoruz. Bu talep de faktörlerin dolaylı talebini belirlemektedir. Faktör arzı ile dolaylı faktör talebi de faktör fiyatlarını oluşturmaktadır. Burada tüketici zevklerinin her iki ülkede de benzer olması varsayımı altında faktör fiyatlarını belirleyen ana unsurun kalın oklarla gösterilmiş olan faktör arzı olduğu görülmektedir. Teknolojinin de her iki ülkede aynı olduğu varsayımı ile nihai malların fiyat farklılıkları temelde faktör fiyatlarındaki farklılıktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Heckscher-Ohlin modelinin Güçlü Yönleri

- Kalkınmanın dış ticarete etkilerine açıklık getirilmektedir
- Uluslar arası faktör akımlarının nedenleri açıklanabilmektedir.
- Dış ticaretin gelir dağılımına etkileri ortaya konulmaktadır
- Dış ticareti, ülkelerin faktör donatımı ve üretim teknolojisi gibi en yalın özelliklerine bağlar
- Test edilebilir hipotezlerin kurulmasına imkan verir
- Matematik ve geometrik yöntemlerin uygulanmasına elverişlidir

Yeni Dış Ticaret Teorileri

Leontief'in Heckscher-Ohlin teorisini test etmesi üzerine çıkan sonuçlar, yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu çelişkili sonuçlar uluslar arası ticareti tanımlamaya yönelik yeni teorilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunların bir çoğu **Leontief Paradoksu'nun** bulgularını açıklamaya yönelik olmuştur. Dünya'da iki yüze yakın devlet arasında yüzlerce malı kapsayan ticaretinin açıklanması tek bir teori çerçevesinde çok zor olmaktadır. Her ülkenin kendine özgü özellikler de ortaya çıkan yeni görüşlerin şekillenmesinde etkili olmuştur

Faktör donatımı teorisi uzun bir süre malları faktör bileşimlerine ayıracak bir teknik bilinmediği için test edilememiştir. Leontief, 1930'lu yıllarda "**girdi-çıktı**" (input-output) tablosu denilen tekniği geliştirmiş ve malları emek-sermaye bileşimlerine ayırmıştır. Leontief, **Amerika'nın** tüm dış dünya ile olan ticaretini ele almış, ihracat ve ithalatta bir milyon dolar değerinde "temsili mal balyaları" oluşturmuştur. Mal balyaları, bileşimi ihracat ve ithalatta aynı olan mal bileşimlerini gösterir.

Leontief Paradoksu

Yapılan çalışma sonucunda Amerika **emek-yoğun** mallar **ihraç** edip, **sermaye-yoğun** mallar **ithal** eden bir ülke olarak çıkmıştır.

Beklenenin aksine çıkan bu duruma Leontief Paradoksu denilmiştir.

Leontief, çelişkinin nedenini şöyle açıklar:

- Amerikan toplumunun üstün girişimcilik, yöneticilik, eğitim gibi özellikleri nedeniyle, Amerikan işçileri dünyanın diğer ülkelerindeki işçilere göre **üstün niteliktedir**.
- Aynı sermaye araçları ile çalışmış olsalar bile **verimlilikleri yüksektir**.
- Bir Amerikan işçisi, üç yabancı işçiye bedeldir, bu nedenle Amerika'nın **emek stokunu** bulmak için mevcut stoku üç ile çarpmak gerekir.

Leontief Paradoksu

Leontief'in çalışmasına eleştiriler:

- Çalışmanın savaşın hemen sonrasındaki yıl için yapılmış olması
- Hesaplamalarda kullanılan sermaye katsayılarının güvenilir olmadığı
- Sadece emek ve sermaye faktörleri dikkate alınmış, doğal kaynaklar göz ardı edilmiştir.

Yeni Dış Ticaret Teorileri

1. Nitelikli işgücü teoremi
2. Teknoloji açığı teoremi
3. Ürün dönemleri teoremi
4. Ölçek ekonomileri teoremi

Nitelikli İşgücü Teorisi

Nitelikli işgücü teorisini ortaya atan öncü yazarlar Keesing ve Kenen'dir. Ülkeler arasındaki nitelikli işgücü farklılıklarının, özellikle **sanayi ülkeleri** arasındaki, dış ticareti açıklayabileceğini öne sürmüşlerdir. Keesing ve Kenen'a göre nitelikli işgücü açısından zengin ülkeler, üretimde **nitelikli emeğin** kullanıldığı mallar üzerinde uzmanlaşırlar. Nitelikli işgücü zenginliği olmayan ülkeler ise, **niteliksiz emeğin** yoğun olarak kullanıldığı malların üretiminde üstünlüğe sahip olacaklardır

Nitelikli İşgücü Teorisi

Diğer yandan, nitelikli işgücü teorisi, faktör donatım teorisine yapılan eleştiri ve açıklamaların sonucunda ortaya çıktığı içinde faktör donatım teorisi ile benzerlik göstermektedir. Bakıldığında nitelikli emeğin yoğun olarak kullanıldığı mal grupları, aynı zamanda sermaye yoğun mallardır. Bazı iktisatçılar nitelikli işgücü teorisi ile Hechscher – Ohlin teorisinin birleştirilmiş şekline “**neo-faktör donatımı**” teorisi denmesini önermektedirler

Nitelikli İşgücü Teorisi

Heckscher-Ohlin faktör donatım teorisinin W. Leontief tarafından ABD rakamları ile test edilmesi ve ortaya çelişkili durumların çıkması ile oluşan yeni görüşlerden birisi de nitelikli işgücü teoremidir. Leontief'e göre, emeğin kalitesi dünyanın her yerinde aynı değildir. Bazı ülkelerde emeğin kalitesi diğerlerine göre daha yüksek düzeyde olup üretim aşamasında da verimliliği sağlamaktadır. **Beşeri sermaye yatırımları** ile işgücü niteliği yükseltelen ülkeler daha kaliteli mallar üretebilmektedir.

Bu da o ülkenin dış ticaretini olumlu etkilemektedir. R. Baldwin, ABD için yaptığı araştırmasında **ihracat** ile **nitelikli işgücü** arasında **pozitif** yönde fonksiyonel bir ilişkinin varlığını saptamıştır

Ölçek Ekonomileri Teorisi

Ölçek ekonomisi, bütün girdilerde meydana gelen bir artışa bağlı olarak ortalama maliyetlerdeki düşme olarak tanımlanabilir. Bu durumun da sermaye yoğun sektörlerde görülmesi daha muhtemeldir. Büyüyen bir firma, bilginin ve teknolojinin firmalar arasında yayılmasına yol açar. Bilgi yoğun sanayilerde, firmalar arasındaki iletişim yoğunluğu ne kadar fazla ise bilginin yayılımı da o kadar hızlı olur. Bu da firmalara maliyetlerine katlanmadan bilgi ve teknolojiyi girdi olarak kullanarak toplam maliyetlerini düşürme olanağı verir. **Teori, dış ticareti ölçek ekonomileri ile açıklamaya çalışmaktadır.** İç pazarı geniş olan büyük ülkeler, içsel ve dışsal ölçek ekonomilerinden yararlanarak üretimde azalan maliyetlerden yararlanarak karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olurlar ve bu malları ihraç ederler. ABD'nin iç pazarı ölçek ekonomileri için uygun büyüklüktedir. Ancak Hollanda gibi küçük ülkeler ancak dış piyasalara yönelik ölçek ekonomilerinden yararlanabilirler. Ancak bu noktada da zevk ve tercihlerdeki farklılıklar buna engel oluşturmaktadır

Ölçek Ekonomileri Teorisi

Uluslar arası ticarete ölçek ekonomileri önemli bir yer tutar. Bazı endüstrilerde küçük ölçekli firmaların büyük ölçekli firmalarla rekabetini güçleştirir. Ölçek ekonomisine sahip malların birçok küçük firma tarafından değil de birkaç büyük firma tarafından üretilmesi sonucunu doğurur. Ancak bunu söyleyebilmek için ölçek ekonomilerinin içsel mi dışsal mı olduğuna bakmamız gerekir. İçsel ölçek ekonomilerinde, firmanın üretim ölçeği arttığında ortalama birim maliyetlerinin düştüğü görülür. Otomobil endüstrisini buna örnek verebiliriz. Kitlemel üretim teknolojilerinin kullanılması, yönetimde artan etkinlik ve işgücünde uzmanlaşma gibi etkenler içsel ölçek ekonomilerinde görülen bazı özelliklerdir. Dışsal ölçek ekonomilerinde ise firmanın içinde bulunduğu endüstride üretim hacminin genişlemesiyle firmanın ortalama maliyetlerinde bir düşüş gözlenmektedir. Bilgisayar endüstrisi buna örnek verilebilir

Ölçek Ekonomileri Teorisi

Ölçek ekonomilerinin en belirgin özelliği, üretime katılan girdilerin arttırılmasına karşılık çıktının, girdi artışından daha fazla artmasıdır. Başka bir ifade ile **artan üretim** miktarına göre ortalama **maliyetlerin giderek azalmasıdır**. Bu durumda ölçeğe göre artan getiriden söz edilebilir. Daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıdaki tabloda toplam üretim miktarı ve girdi olarak sadece toplam işgücünün ortalama maliyetler üzerindeki etkisi gösterilmektedir

Toplam Çıktı	Toplam Girdi (İşgücü)	Ortalama Girdi (İşgücü)
5	10	2,000000
10	15	1,500000
15	20	1,333333
20	25	1,250000
25	30	1,200000
30	35	1,166667

Ölçek Ekonomileri Teorisi

Tablodan da görüleceği gibi toplam girdi miktarı artarken meydana gelen çıktı miktarı ondan daha fazla artmaktadır. Böylece birim maliyetler, üretim hacmi arttıkça düşmektedir. Artan üretim hacmi uzmanlaşmayı ve etkin bir üretim sistemini de desteklemektedir. Antweiler ve Trefler, 2002 yılında yaptıkları çalışmada mal üretiminin üçte birinin ölçeğe göre artan getiri niteliği taşıyan sektörlerde üretildiği sonucuna ulaşmışlardır. Günümüzün global ekonomik koşullarında birçok firma ürettiği malın birçok parçasını ve bileşenlerini birçok farklı ülkede üretmektedir. Bunu nedeni tabii ki maliyetleri minimum düzeye çekmektir. Örneğin, Ford Fiesta model otomobillerin motorları Birleşik Krallıkta, şanzıman tertibatı Fransa'da, debriyaj tertibatı ise İspanya'da üretilmektedir. Böylece tam uzmanlaşmanın ve ölçek ekonomilerinin nimetlerinden yararlanan firmalar bu işleri de taşeron firmalara da yaptırmaktadırlar. Böylece dünya piyasaları ve iç piyasada rekabet edebilirliklerini sağlamaktadırlar. Japonya'da ürünlerin üçte biri taşeron firmalarca fason olarak üretilmekte ve firmaların üretim maliyetlerinde yüzde 20'lik bir kazanç sağlamaktadır

Teknoloji Açığı Teorisi

Teknoloji açığı teorisi Posner tarafından 1961 yılında öne sürölmüştür. Teoriye göre sanayileşmiş ölkeler arasındaki ticaretin büyük bir bölümü; yeni üretim süreçleri, yeni yönetim teknikleri ve yeni mal üretimine dayalıdır. Bu süreç ve mallardaki yeniliklerin kaynağında ise teknolojik yenilikler yatmaktadır. Yeni ürünün üretildiği ölkede, diğer ölkelere göre karşılaştırmalı bir üstünlüğe sahip olmakta ve ürünün tek ihracatçısı konumunda olmaktadır. Bu yeni malı üretecek teknolojik yeterliliğe sahip olmayan ölkelere yapılan ihracat, bu ölkelerin yeni teknolojiyi öğrenip ürünü üretme yeterliliğine sahip olana kadar devam edecektir

Teknoloji Açığı Teorisi

Araştırma ve geliştirme faaliyetleri sonucunda geliştirilen yeni teknolojiler, sanayileşmiş ülkelerin gelişmiş üretim altyapıları sayesinde yeni mallar olarak piyasaya sunulmaktadır. Ar-Ge harcamalarının sanayileşmiş ülkelerde ileri teknoloji gerektiren alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu alanların başlıcaları, havacılık, bilgi işlem ürünleri, bilgisayar, haberleşme araçları, elektronik, ilaç, kimya, bilimsel araç ve gereçler ile elektrikli ve elektrikli olmayan makinelerdir

Teknoloji Açığı Teorisi

Çoğunluğu sanayileşmiş ülkelerde kurulu bulunan firmalarca geliştirilen yenilikler, patent ve fikri hak yasaları ile korunur. Yeni ürünü ilk bulan firma, bu malın monopolcusu haline gelir. Ancak bu, ürünün piyasaya ilk çıktığı aşamada böyledir. Zamanla, taklit yoluyla yada serbest mal haline gelmesi ve diğer ülkelerin eline geçtikten sonra, o ülkelerdeki daha uygun üretim olanakları sonucu söz konusu malı ilk icat edenden daha ucuza üretir hale gelirler. Böylece ilk kez bu malı ihraç edenler rekabet edemedikleri için bu malı dışarıdan ithal etmek zorunda kalırlar. İngiltere'nin dokumacılık sektörünü buna iyi bir örnek verebiliriz. Bir zamanlar İngiltere dünyanın en büyük tekstil ihracatçısı iken az gelişmiş ülkelerin tekstil üretimine başlaması ile üretimi azalmış ve bu ürünleri ithal eder hale gelmiştir

Teknoloji Açığı Teorisi

Günümüzdeki uygulamaya bakıldığında, üretim teknolojilerinin genellikle, ileri sanayi ülkelerinde geliştirildiği ve malın kitlesele üretimine az gelişmiş ülkelerde geçildiği görülür. Dünyaya birçok ileri teknoloji ürünü ihraç eden ABD, günümüzde teknolojik açıdan en gelişmiş ülkelerdendir. Ancak ucuz işgücü avantajını elinde bulunduran ve teknolojiyi de ele geçirebilen ülkeler dünya piyasasını hatta ABD piyasasını da ele geçirmişlerdir. Ancak bu süreçte ABD'li üreticiler yeni ürünler ve süreçler geliştirmeye devam ederek teknolojik üstünlüğe dayalı ihracatçı bir ülke olma özelliğini korumuşlardır

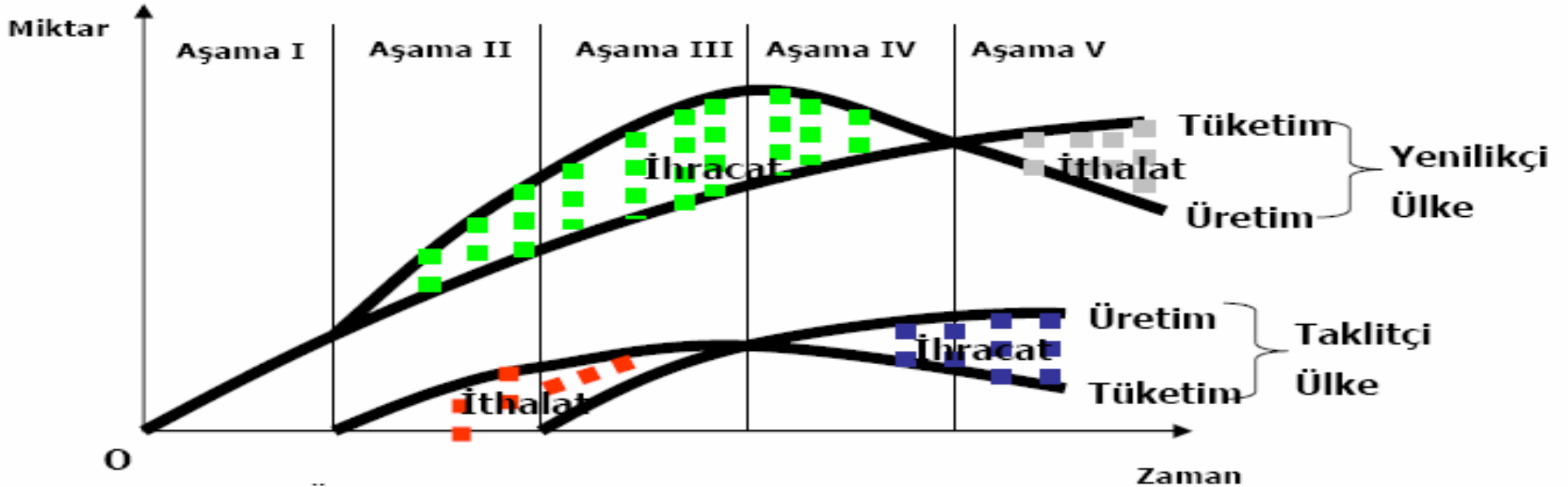
Ürün Dönemleri Teorisi

Ürün dönemleri teoremi R. Vernon tarafından 1966 yılında ortaya atılmıştır. Temelde teknoloji açığı teorisine dayanmaktadır. Malların üretiminde kullanılan değişik girdilerin ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlüklerinin farklı olduğunu, malın hayat seyri içinde girdilerdeki değişimin malın karşılaştırmalı üstünlüğünü de etkileyeceğini öne süren teori, malların hayat seyrini de aşamalara ayırmıştır. Teoriye göre, teknolojik yenilikler ve yeni malların geliştirilmesi ileri sanayileşmiş ülkelerde oluşur. Bu durum yüksek derecede eğitilmiş işgücünün ve AR-GE ye yapılan yüksek yatırımın bir sonucudur. Ancak gelişmiş ülkenin bu malı ihraç etmesi ile taklitçi ülkeler malın üretimi için gerekli teknolojik yeterliliğe de sahip olunca malın taklitlerini üretmeye başlar ve bir süre gelişmiş ülkenin pazar payını ele geçirirler

Ürün Dönemleri Teorisi

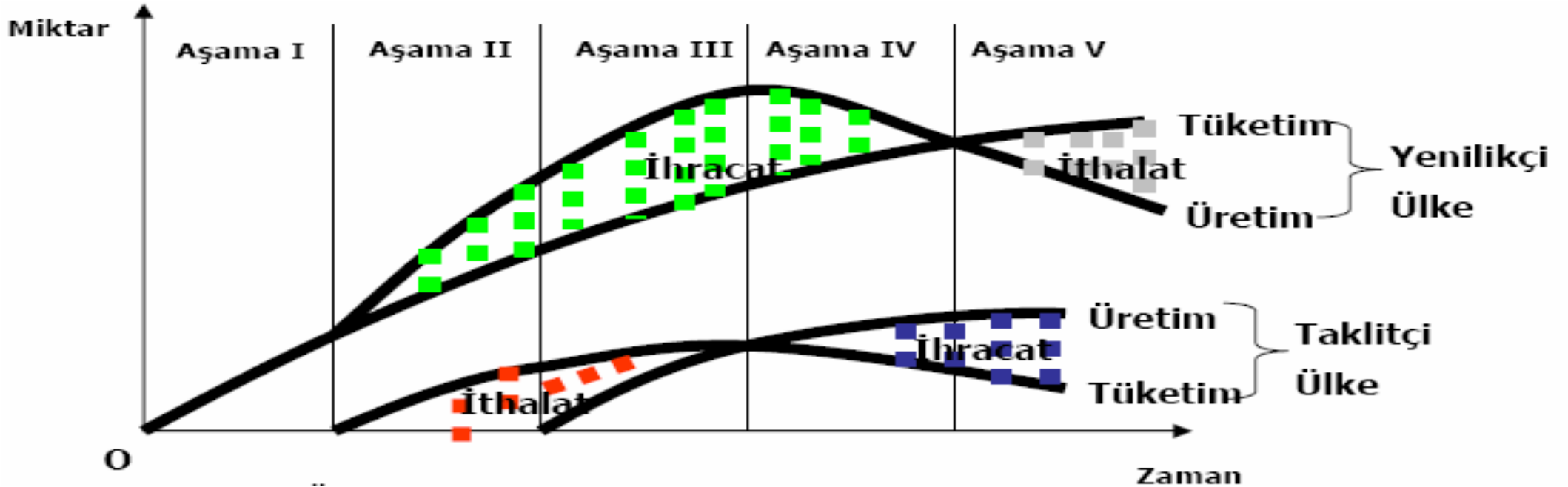
Birinci aşamada, yeni malın üretimi ufak çaptadır ve iç piyasaya yöneliktir.

Sınırlı bir üretim ve yüksek maliyet yapısı mevcuttur.

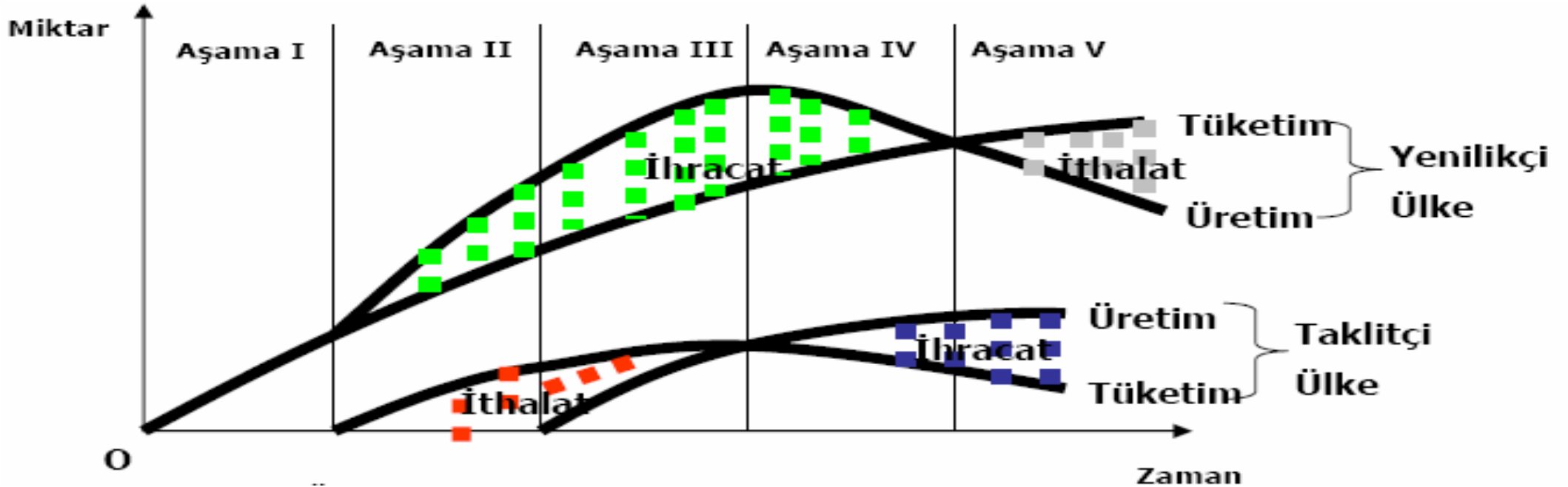
Ürün Dönemleri Teorisi

İkinci aşamada ise ürün hemen hemen tam olgunluğa erişmiştir. Satışlar iç piyasaya dönük de olsa ihracata başladığı dönemdir.

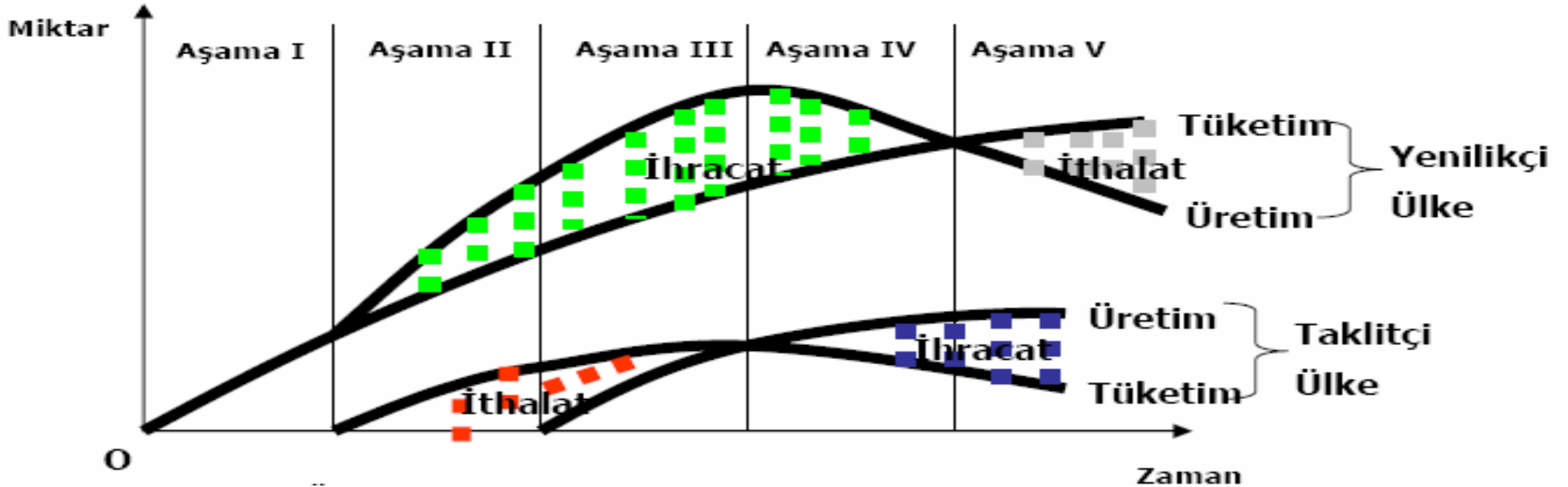
Ürün Dönemleri Teorisi

Üçüncü aşamada, malın üretimi için gerekli olan teknoloji standartlaşır. Yenilikçi firma karını arttırmak için üretim lisansları vermeye ve maliyetleri düşürmek için üretimi diğer ülkelere kaydırmaya başlar. Ancak yenilikçi ülke hala bir miktar mal üretip ihraç etmektedir.

Ürün Dönemleri Teorisi

Dördüncü aşamada ise taklitçi ülkelerin malın üretim lisanslarına sahip olması ve düşük maliyetlerin de etkisi ile ihracat piyasalarını ele geçirmeleri ile yenilikçi ülkenin ihracatının azalmaya başladığı dönemdir

Ürün Dönemleri Teorisi

Yenilikçi ülkenin iç piyasa talebi yerli üretim yerine ithalatla karşılanmaya başlanınca **5. aşamaya** geçilmiş olur. Artık teknoloji dünya ülkelerinde tümüyle yayılmış ve üretimi sınırlandıran lisanslar sona ermiştir. Yerli endüstri, iç ve dış piyasaları kaybettiğçe yurtiçi üretim hızla düşer

